

ARAŞTIRMA

KENDİNİ TANIMA VE GİRİŞKENLİK DERSİNİN HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ATILGANLIK DÜZEYLERİNE ETKİSİ

Meral KELLEÇİ*

Dilek AVCI**

Elvan Emine ATA***

Selma DOĞAN****

Alınış Tarihi: 01.06.2010

Kabul Tarihi: 26.03.2011

ÖZET

Çalışma kendini tanıma ve girişkenlik dersinin hemşirelik öğrencilerinin atılganlık düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma grubunu, bu dersi alan 17 öğrenci, kontrol grubunu ise dersi almayan 17 öğrenci oluşturmuştur. Veriler "Kişisel Bilgi Formu" ve "Rathus Atılganlık Envanteri (RAE)" ile toplanmıştır. Analizlerde ki-kare testi ve iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi kullanılmıştır. İlk ölçümde deney grubundaki öğrencilerin RAE puan ortalaması 129±18, kontrol grubundaki öğrencilerin ise 129±13 idi ($p>0.05$). İkinci ölçümde, dersi alan öğrencilerin RAE puan ortalaması 148±18, dersi almayanların puan ortalaması ise 130±14'dü ve aradaki fark anlamlı idi ($p=0.007$). Kendini tanıma ve girişkenlik dersinin öğrencilerin atılgan davranışlarının gelişmesine katkı sağladığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kendini tanıma, atılganlık eğitimi, hemşirelik, öğrenci

ABSTRACT

The effect of self knowledge and assertiveness course on the assertiveness level of nursing students

This study was made to determine the effect of self knowledge and assertiveness course on assertiveness level of nursing students. 17 students taking this course were included in the study. Control group of the study consists of 17 female students. The data was collected with 'Personal Information Form' and 'Rathus Assertiveness Inventory (RAI)'. In analyzing the data Chi-square test and significance test of the difference between two averages were used. In the survey while RAI point average of the students in experimental group was 129±18, RAI point average of the students in control group was 129±13 ($p>0.05$). In the second survey carried out RAI point average of the students taking the course was 148±18, RAI point average of the students not taking it was 130±14 ($p=0.007$). It can be said that the self knowledge and assertiveness course contributes to development of assertive behaviours of the students.

Keywords: Assertiveness, self knowledge and assertiveness course, nursing student

GİRİŞ

Atılganlık, kişilerarası iletişim ve etkileşimi kurmadaki sağlıklı davranış biçimlerinden biridir (İnceoğlu ve Aydar 1987). Atılganlık; bireyin benliğini, onurunu, haklarını, görüşlerini, duygu ve düşüncelerini pasif kalmadan, saldırgan da olmadan bilinçli olarak korumasıdır (Timmis and McCabe 2005). Başka bir anlatımla kişinin başkalarının haklarını da dikkate alarak duygularını, gereksinimlerini ve düşüncelerini uygun biçimde ifade etmesi ve kendi haklarını korumasıdır (Buzlu 1999, Lin and ark. 2004). Bu yaklaşımda kendine öncelik tanımak ama başka insanlara da önem vermek yer almaktadır (Ayaz 2002, Şahin 2001).

Hemşireler rolü gereği hastalarla, meslektaşlarıyla ve diğer sağlık çalışanları ile sürekli etkileşim içinde olan bir meslek grubudur ve hemşireler iyi bir iletişim yeteneğine sahip olduğunda bu rolün etkinliği artmaktadır. Etkili iletişim kurabilmenin başlıca tamamlayıcılarından birisi de atılgan davranabilmektir (Timmis and McCabe 2005). Ancak yapılan çalışmalar hemşirelerin düşük atılganlık düzeyine sahip olduklarını göstermektedir (Bal 2003, Begley and Glacken 2004, McCartan and Hargie 2004, Timmins 2005, Timmins and McCabe 2005). Ancak yapılan çalışmalar hemşirelerin düşük atılganlık düzeyine sahip olduklarını göstermektedir

* Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü (Yrd. Doç. Dr.)

** Balıkesir Üniversitesi Bandırma Sağlık Yüksek Okulu (Öğr. Gör.)

*** Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü (Arş. Gör.) e mail elvanhenden@gmail.com

**** Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü (Prof. Dr.)

(Bal 2003, Begley and Glacken 2004, McCartan and Hargie 2004, Timmins 2005, Timmins and McCabe 2005). Düşük atılmanlık; zayıf bir iletişim, düşük iş memnuniyeti, niteliksiz bir hasta bakımı ile sonuçlanabilir (McCartan and Hargie 2004). Oysa atılmanlık düzeyi yüksek bir hemşire, bireyin bakımına ve tedavisine katkı sağlayacağı gibi aynı zamanda ekiple iletişiminde de güçlendirebilir; ekiple yaşanabilecek sorunları, çatışmaları etkin olarak ele alabilir ve çözümlenebilir (Özkan ve Seviğ 2007). Ne saldırgan, ne de pasif olmaksızın hakkına sahip çıkabilen hemşire sayısı fazla olmadığından, hemşirelerin hakkını koruyucu davranışı öğrenmeleri ve uygulamaları bir zorunluluk haline gelmiştir (Terakye 1998, Yılmaz 2005).

Atılman bireyler haklarına sahip çıkan, başkalarından istekte bulunabilen, istemedikleri şeylere hayır diyebilen, övgüleri kabul eden ve duygularını kolaylıkla ifade eden bireylerdir. Bütün bunlar bireyin yaşamını kolaylaştırır ve benlik saygısını artırarak hayatı doyumlu yaşamasını sağlar (Tanış 1993a, Terakye 1998). Nitekim Terakye ve Üstün'ün (1997) kişilerarası ilişkiler dersi alan 110 öğrenciye vermiş oldukları "atılmanlık iletişim becerileri eğitimi" sonucunda öğrencilerin kendini tanımlamadaki olumsuz ifadelerinin ve kendilerine güvensizliğin azaldığı görülmüştür.

Atılmanlığı özellikle kişilerarası ilişkinin niteliğinin iyileştirilmesinde önemli bir uyum ögesi olarak değerlendirmek, sosyal beceri bağlamında önem kazanmıştır. Sosyo-kültürel ve psikolojik doğası ile çok yönlü araştırmalara konu olan atılmanlık kavramı, birçok boyutta incelenmiş ve elde edilen sonuçlar çerçevesinde atılman davranış örüntüsünün uygun bir eğitim ile geliştirilebileceği kabul edilmiştir (Baggs and Spence 1990, Hatipoğlu 1999, Kirkpatrick and Forchuk 1992, McCabe and Timmins 2003, Nota and Soresi 2003, Sanchez 2001, Shimizu et al. 2003).

Hemşirelerin atılmanlığı doğal davranışları haline getirmeleri ve hastalarına kendilerini ifadeyi öğretmek için öncelikle atılmanlığı kendilerinin öğrenmeleri gerekir (Tanış 1993b). Atılmanlık eğitimi, bireyin kişilerarası ilişkilerinde, kendi düşünce ve duygularını kendine güvenli fakat sosyal ortama uygun bir biçimde ifade etmesini amaçlar (Buzlu 1999, Lin et al. 2004, Tanış 1993b). Ayrıca bireye iç dengesini ve doğal atılmanlığını yeniden kazanması için bazı yöntemler öğrenme

şansını verir. Atılmanlık eğitimi bireyin kişiliğini değiştirmek için düzenlenmez, gerçek benliği hakkında daha fazlasını keşfetmesini ve daha fazla güven duymasını, bu güveni başka insanların haklarını çiğnemeneden ifade etmesini sağlar (Bond 1988). Hemşirelik öğrencilerine verilebilecek bu tür atılmanlık eğitimlerinin de ne derece etkili olabileceği yapılan çalışmalarda da görülmüştür (Kirkpatrick and Forchuk 1992, Lin et al. 2004, Nota and Soresi 2003, Sanchez 2001, Terakye ve Üstün 1997, Yeşilyaprak ve Kısaç 1999). Ülkemizde de hemşirelik müfredatlarında genellikle atılmanlık konusuna yer verilmekte ancak atılmanlık dersinin olmadığı görülmektedir.

Hemşirelik eğitiminin başta gelen amaçlarından birisi de kendine değer veren, öz güvenleri yüksek, insan ilişkileri iyi, işlevlerini yerine getirmede oldukça atılman meslek üyeleri yetiştirerek içinde yaşadıkları toplumda daha başarılı, üretken ve aranan bireyler olmalarını sağlamaktır (Begley and Glacken 2004, Pektekin 1997, Yılmaz ve Ekinci 2001). Yarımın hemşireleri olacak öğrencilerin atılman bireyler olarak yetişmeleri kuşkusuz mesleki başarı açısından olduğu kadar, bireysel doyum açısından da önemlidir.

Amaç: Bu çalışma, hemşirelik müfredat programına seçmeli ders olarak eklenen kendini tanıma ve girişkenlik dersinin hemşirelik öğrencilerinin atılmanlık düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Hipotezi

Hipotez 1: Kendini tanıma ve girişkenlik dersinin sonunda deney grubundaki öğrencilerin atılmanlık puan ortalaması kontrol grubundaki öğrencilerin atılmanlık puan ortalamasından daha yüksek olacaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Planlanması

Araştırma hemşirelik öğrencilerine verilen kendini tanıma ve atılmanlık dersinin öğrencilerin atılmanlık düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla ön test ve son test kontrol gruplu yarı deneysel model olarak yürütülmüştür. Ders öncesi deney grubu ve kontrol grubuna sınıf ortamında "Kişisel Bilgi Formu" ve "Rathus Atılmanlık Envanteri" uygulanmıştır. Ardından "Kendini Tanıma ve Girişkenlik Dersi" yürütülmüştür. Ders, programda ikinci sınıfta ve haftada iki saat/14 hf şeklinde yer almaktadır. Derste kendini tanıma,

önemi, girişkenlik ve önemi, davranışlar ve kazandırılması sözlü ve sözsüz ifadeler gibi konular grup çalışması, rol oynama, öykü analizi, resim çizme vb. yöntemlerle işlenmiştir. Ders sonrası ölçekler öğrencilere tekrar uygulanmıştır.

Evren ve Örneklem

Kendini tanıma ve girişkenlik dersine 2005-2006 öğretim yılında 17 kız öğrenci kayıt olmuş ve öğrencilerin hepsi çalışmaya katılmayı kabul etmişlerdir. Çalışmanın kontrol grubunu bu dersi almayan, aynı sınıfta öğrenim gören ve çalışmaya katılmayı kabul eden 17 kız öğrenci oluşturmuştur. Öğrenciler aile tipi, anne-baba eğitimi ve Rathus Atılğanlık Envanteri puan ortalamaları açısından eşleştirilmiştir.

Çalışmaya başlamadan önce kurumdan yazılı izin alınmış ve öğrencilere açıklama yapılarak sözlü onamları alınmıştır.

Ölçüm Araçları

Araştırmanın verileri, öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek için hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Rathus Atılğanlık Envanteri (RAE)” aracılığı ile elde edilmiştir.

1. Kişisel Bilgi Formu: Form, öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine ilişkin bilgileri elde etmek amacıyla hazırlanmıştır. Formda, öğrencilerin yaş, aile tipi, gelir düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın meslekleri, aile ilişkileri gibi bireysel özelliklerine yönelik 16 soru yer almıştır.

2. Rathus Atılğanlık Envanteri (RAE):

Rathus Atılğanlık Envanteri (RAE) 1973 yılında Rathus tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin ülkemizde geçerlik ve güvenilirlik çalışması Voltan (1980) tarafından yapılmıştır. Voltan, envanterin alfa tutarlılık katsayısını $r=0.70$ olarak ve test-tekrar test güvenilirliğini $r=0.92$ olarak bulmuştur. Ergen ve yetişkinlere uygulanan envanter 30 maddeden oluşmuştur. Çekingenliğe doğru uzanan uç 30 puan, atılğanlığa doğru uzanan uç puan ise 180'dir. Seçenekler -3 ile +3 arasında değişmektedir. 3, 6, 7, 8, 10, 18, 20, 21, 22, 25, 27, 28 ve 29. maddeler (13 madde) olumlu ifadeleri; 1, 2, 4, 5, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 23, 24, 26 ve 30. maddeler (17 madde) ise olumsuz ifadeleri tanımlamaktadır. Olumlu ve olumsuz ifadelerin ayrı ayrı toplanıp birbirinden çıkarılması envanterin toplam puanını verir. Envanterden toplam puan olarak 30-80 arasında alanlar

nedenleri, girişkenlik becerilerinin çekingen, 130-180 arasında alanlar ise atılğan olarak kabul edilir (Voltan 1980).

İstatistiksel Değerlendirme

Çalışmada elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 16.0 paket programında değerlendirilmiş, değerlendirmede ki-kare testi ve iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin kontrol değişkenlerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Öğrencilerin yaş ortalaması incelendiğinde deney grubunun yaş ortalaması 19.64 ± 0.70 , kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ise 19.41 ± 1.12 olduğu saptanmıştır. Her iki grubun yaş gruplarına göre dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ($z=-1.17$, $p=0.242$). Öğrencilerin en uzun süre yaşadığı yer incelendiğinde; deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin yarısının ilde yaşadığı, deney grubunun %58.3'ünün, kontrol grubunun ise %41.7'sinin ilçede yaşadığı belirlenmiş ve her iki grubun en uzun süre yaşadığı yer karşılaştırıldığında aradaki fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($\chi^2=2.33$, $p=0.311$) (Tablo 1).

Tablo 1'de görüldüğü gibi; deney grubundaki öğrencilerin %51.5'inin, kontrol grubu öğrencilerinin ise %48.5'inin çekirdek aileye sahip olduğu belirlenmiştir. Her iki grubun aile tipleri karşılaştırıldığında aradaki fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($\chi^2=1.030$, $p=0.310$).

Tablo 1'de deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin yarısının annesi ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir ($\chi^2=4.80$, $p=0.308$). Baba eğitimi açısından karşılaştığımızda ise deney grubundaki öğrencilerin %53.8'inin babası lise mezunu, kontrol grubu öğrencilerinin ise %53.8'inin babasının ilköğretim mezunu olduğu belirlenmiştir. Her iki grubun baba eğitimi karşılaştırıldığında aradaki fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($\chi^2=3.354$, $p=0.500$).

Öğrencilerin maddi gelirini değerlendirme durumu incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin %53.3'ünün maddi durumunu “orta”, %33.3'ünün “düşük”, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ise %46.7'sinin “orta”, %66.7'sinin ise “düşük” olarak değerlendirdiği görülmüştür. Her iki grup

arasındaki fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($\chi^2= 1.467$, $p= 0.480$) (Tablo 1).

Tablo 1. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Kontrol Değişkenleri Açısından Karşılaştırılması

Kontrol Değişkenleri	Deney Grubu		Kontrol Grubu		Anlamlılık Derecesi
	S	%	S	%	
Yaş Ortalaması	19.64±0.70		19.41±1.12		$z=-1.17$ $p=0.242$
En Uzun Süre Yaşadığı Yer					
İl	10	50.0	10	50.0	$\chi^2=2.33$
İlçe	7	58.3	5	41.7	$p=0.311$
Köy	-	-	2	100.0	
Aile Tipi					
Çekirdek aile	17	51.5	16	48.5	$\chi^2=1.030$
Parçalanmış aile	-	-	1	100.0	$p=0.310$
Anne Eğitimi					
Okur-yazar değil	3	80.0	3	20.0	
Okur-yazar	1	20.0	4	80.0	$\chi^2=4.80$
İlköğretim	10	50.0	10	50.0	$p=0.308$
Lise	2	100.0	-	-	
Yüksekokul	1	100.0	-	-	
Baba Eğitimi					
Okur-yazar değil	1	100.0	-	-	
Okur-yazar	-	-	2	100.0	
İlköğretim	6	46.2	7	53.8	$\chi^2=3.354$
Lise	7	53.8	6	46.2	$p=0.500$
Yüksekokul	3	60.0	2	40.0	
Maddi Gelir Düzeyi					
Düşük	1	33.3	2	66.7	$\chi^2=1.467$
Orta	16	53.3	14	46.7	$p=0.480$
Yüksek	-	-	1	100.0	

Araştırma sonuçlarına göre, araştırma kapsamına alınan deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kontrol değişkenleri açısından

anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0.05$) (Tablo 1).

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubunun Rathus Atılmanlık Envanteri Puan Ortalamaları (n=17)

Deney Grubu		Kontrol Grubu	
Ders Öncesi X(SD)	Ders Sonrası X(SD)	Ders Öncesi X(SD)	Ders Sonrası X(SD)
129.18(18.89)	148.18(18.56)	129.13(13.30)	130.14(14.04)
$z=-3.363$, $p=0.001$		$z=-1.87$, $p=0.061$	

Tablo 2’de görüldüğü gibi çalışmada kendini tanıma ve atılmanlık dersini alan öğrencilerin Rathus Atılmanlık Envanteri puan ortalamaları açısından, birinci ve ikinci ölçüm puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($z=3.363$, $p=0.001$), dersi almayan öğrencilerin ise birinci ve ikinci ölçüm puan ortalaması arasında anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır ($z=-1.87$, $p=0.061$).

Kontrol grubundaki öğrencilerin kendini tanıma ve atılmanlık dersi öncesi Rathus

Atılmanlık Envanteri puan ortalaması 129.13 ± 13.30 , ders sonrası 130.14 ± 14.04 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun öntest ve sontest puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel yönden anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p=0.061$) (Tablo 2). Bu sonuç kendini tanıma ve girişkenlik dersinde; kendini tanıma, girişkenlik, davranışlar ve nedenleri, sözlü ve sözsüz ifadeler gibi konuların grup çalışması, rol oynama, öykü analizi, resim çizme gibi yöntemlerle işlenmesinin öğrencilerin

atılgnlık düzeyinin yükselmesinde etkili olduğunu göstermiştir. Literatürde de hemşirelik lisans eğitiminde atılgnlık eğitimine özel bir yer ayrılması ve bu eğitimin rol oynama gibi öğrenci

merkezli yöntemlerle yürütülmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Begley ve Glacken 2004, McCabe ve Timmins 2003).

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubunun Öntest ve Sontest Rathus Atılgnlık Envanteri Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ders Öncesi		Test	Ders Sonrası		Test
Deney X(SD)	Kontrol X(SD)		Deney X(SD)	Kontrol X(SD)	
129.18(18.89)	129.13(13.30)	$z=-0.931$ $p=0.352$	148.18(18.56)	130.14(14.04)	$z=-2.69$ $p=0.007$

Tablo 3'te ders öncesi ölçümde deney grubunda yer alan öğrencilerin Rathus Atılgnlık Envanteri puan ortalaması 129 ± 18 iken, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin Rathus Atılgnlık Envanteri puan ortalamasının 129 ± 13 olduğu ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Kendini tanıma ve atılgnlık dersi sonrası ise dersi alan öğrencilerin Rathus Atılgnlık Envanteri puan ortalamasının 148 ± 18 , dersi almayan öğrencilerin Rathus Atılgnlık Envanteri puan ortalamasının ise 130 ± 14 olduğu belirlenmiş ve gruplar arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($z=-2.69$, $p=0.007$).

Literatürde insan davranışlarını etkileyen faktörler arasında eğitime öncelik verilmektedir. Hemşirelik lisans eğitiminin amaçları arasında kendine yeterli, güvenli, problem çözme becerisi ve profesyonelliği gelişmiş bireyler yetiştirmek yer almaktadır. Bu özellikler aynı zamanda atılgn davranışı gerektirmektedir (Begley and Glacken 2004, Sanchez 2001). Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde de; Terakye ve Üstün (1997) kişilerarası ilişkiler dersinde atılgnlık iletişim becerileri eğitimi bütünleştirmeyi hedefledikleri çalışmada, 110 hemşirelik öğrencisinde eğitim sürecinin sonunda atılgnlık puan ortalamalarının anlamlı bir artış gösterdiğini belirlemişlerdir. Benzer şekilde, Lin ve arkadaşlarının (2004) 33 hemşirelik ve tıp öğrencisine haftada 2 saat süren sekiz oturumluk bir atılgnlık eğitimi verdikleri çalışmada, eğitim sonunda öğrencilerin atılgnlık ve benlik saygısı düzeylerinin anlamlı bir şekilde yükseldiğini belirtmişlerdir. McCabe ve Timmins (2003)'de hemşirelik öğrencilerine "rol oynama"nın ağırlıkta olduğu bir atılgnlık eğitimi programı uyguladıkları çalışmada, öğrencilerin atılgnlıkları üzerinde oldukça olumlu sonuçlar elde etmişlerdir. Kirkpatrick ve Forchuk (1992)

psikiyatri kliniğinde çalışan hemşirelere dört aşamadan oluşan atılgnlık eğitimi verdikleri çalışmada, eğitim sonunda hemşirelerin atılgnlığı algılama şeklinin ve otoriteye karşı tutumlarının önemli ölçüde değiştiğini belirtmişlerdir. Nota ve Soresi (2003) 18 lise son sınıf öğrencisine verdikleri atılgnlık eğitiminin atılgn davranışlar üzerinde olumlu etkisi olduğunu saptamışlardır. Benzer biçimde, Çeçen Eroğul ve Zengel (2009) adölesanlara 12 hafta boyunca verdikleri atılgnlık eğitim programının adölesanların atılgnlık düzeyini yükseltmede etkili olduğunu bulmuşlardır. Yeşilyaprak ve Kısaç (1999) 22 öğretmen adayına uyguladıkları on haftalık atılgnlık eğitimi sonunda deney grubundaki öğrencilerin atılgnlık puanlarında kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde bir artış olduğunu belirlemişlerdir. Bu sonuçlarla çalışmamız paralellik göstermektedir.

Deney grubundaki öğrencilerin kendini tanıma ve atılgnlık dersi sonrası Rathus Atılgnlık Envanteri puan ortalaması 148.18 ± 18.56 , kontrol grubundaki öğrencilerin puan ortalaması ise 130.14 ± 14.04 olarak belirlenmiştir. Deney ve kontrol grubunun son test puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel yönden önemli bulunmuştur ($p<0.01$) (Tablo 3). Elde edilen bu bulgu deney grubuna 14 hafta süresince verilen kendini tanıma ve atılgnlık dersinin etkili olduğunu göstermiştir. Bu bulgu "Kendini tanıma ve girişkenlik dersinin sonunda deney grubundaki öğrencilerin atılgnlık puan ortalaması kontrol grubundaki öğrencilerin atılgnlık puan ortalamasından daha yüksek olacaktır" hipotezini doğrulamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçları, kendini tanıma ve atılgnlık dersinin öğrencilerin atılgn davranışlarının gelişmesine katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda; atılgnlık

eğitiminin seçmeli ders olarak hemşirelik eğitimi müfredat programına alınması, atılganlık eğitiminin hemşirelik eğitiminin ilk yıllarında verilmesi, bu eğitimi verecek eğitimcilerin atılganlık eğitimi programlarından geçmesi, eğitim sisteminin öğrencinin kendisini açık ve

dürüst olarak ifade edecek şekilde düzenlenmesi, çalışma ortamında da bu tür etkinliklerin devamının sağlanması, daha geniş bir örneklem üzerinde benzer araştırmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Ayaz Ş (2002). Hemşirelerin benlik saygısı ve atılganlık düzeylerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Baggs K, Spence SH (1990). Effectiveness of booster sessions in the maintenance and enhancement of treatment gains following assertion training, *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 58(6):845-854.

Bal Ü (2003). Hastanede çalışan hemşire ve diğer bayan sağlık personelinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Begley CM, Glacken M (2004). Irish nursing students' changing levels of assertiveness during their pre-registration programme. *Nurse Education Today* 24:501-510.

Bond M (1988). Understanding assertiveness. *Nursing Times* 84(9):61-64.

Buzlu S (1999). Hemşirelerde girişkenlik hakları ve beden dili. *Hemşirelik Bülteni XI* (43-44):337-344.

Çeçen Eroğul AR, Zengel M (2009). The effectiveness of an assertiveness training programme on adolescents' assertiveness level. *Elementary Education Online* 8(2):485-492.

Hatipoğlu S (1999). Hemşireliğin dünü, bugünü ve yarını. VII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Erzurum, s:6-11.

İnceoğlu D, Aytar G (1987). Bir grup ergende atılgan davranış düzeyi araştırması, *Psikoloji Dergisi* 6(21):23-24.

Kirkpatrick H, Forchuk C (1992). Assertiveness training: Does it make a difference? *Journal of Nursing Staff Development* 8(2):60-65.

Küçük L, Buzlu S, Can G (2008). Hemşirelik öğrencilerinde bir davranış biçimi olarak atılganlık düzeyi. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi* 16(62):90-96.

Lin YR, Shiah IS, Chang YC et al. (2004). Evaluation of assertiveness training program on nursing and medical students' assertiveness, self esteem, and interpersonal communication satisfaction. *Nurse Education Today* 24(8):656-665.

McCabe C, Timmins F (2003). Teaching assertiveness to undergraduate nursing students. *Nursing Education in Practice* 3(1):30-42.

McCartan PJ, Hargie ODW (2004). Assertiveness and caring: are they compatible? *Journal of Clinical Nursing* 13:707-713.

Nota L, Soresi S (2003). An assertive training program for indecisive students attending an Italian university. *The Career Development Quarterly* 51(4): 322-330.

Özkan B, Seviğ EÜ (2007). Hemşirelerin atılganlık düzeyleri. *Erciyes Tıp Dergisi* 29(1):40-46.

Pektekin C (1997). İ.Ü. FNHYO'nda uygulanan eğitimin öğrencilerin davranışları ve benlik saygısı üzerine etkisi. III. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyum Kitabı, İstanbul, 15.

Sanchez MM (2001). Effects of assertive communication between doctors and patients in public health outpatient surgeries in the city of Seville (Spain). *Social Behaviour and Personality* 29(1):63-70.

Shimizu T, Mizoue T, Kubota S et al. (2003). Relationship between burnout and communication skill training among Japanese hospital nurses: a pilot study. *Journal of Occupational Health* 45:185-190.

Tanış Y (1993a). Asertivite ve hemşirelik. *Hemşirelik Bülteni* 6(27):71-77.

Tanış Y (1993b). Asertivite eğitiminde hemşirenin rolü. *Hemşirelik Bülteni* 7(29):79-88.

Terakye G (1998). Hasta Hemşire İlişkileri. 5. Baskı, Zirve Ofset, Ankara, s:134.

Terakye G, Üstün B (1997). Kişilerarası ilişkiler dersine atılganlık iletişim becerileri eğitiminin bütünlleştirilmesi modeli. V.Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, İzmir, s:280-294.

Timmins F (2005). How assertive are nurses in the workplace? A preliminary pilot study, *Journal of Nursing Management* 13:61-67.

Timmins F, McCabe C (2005). Nurses' and midwives' assertive behaviour in the workplace. *Journal of Advanced Nursing* 51(1):38-45.

Voltan N (1980). Rathus Atılganlık Envanteri geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Psikoloji Dergisi* 10:23-25.

Yeşilyaprak B, Kısaç İ (1999). Öğretmen adaylarına uygulanan atılganlık eğitimi ve sonuçları. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Mesleki Eğitim Dergisi 1(1):12-18.

Yılmaz S (2005). Atılganlık eğitiminin hemşirelik öğrencilerinin atılganlık düzeylerine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, s:6-20, 35-44.

Yılmaz S, Ekinci M (2001). Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde benlik saygısı ve atılganlık düzeyi arasındaki ilişki, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 4(2):1-10.